УДК 343.272(477)
DOI https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-1.38

ЗЕЛЬКІНА Т.Є.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА АКТИВІВ, ЩО МОЖУТЬ БУТИ ПЕРЕДАНІ В УПРАВЛІННЯ АРМА

Метою статті є дослідження активів, що можуть бути передані в управління АРМА, та особливостей управління ними. **Методологія дослідження.** У роботі використано загальнонаукові і спеціально-наукові методи пізнання, конкретне поєднання яких зумовлене метою й завданнями дослідження. Використання формально-логічного методу дало змогу визначити, уточнювати і доповнювати окремі поняття категорії і, відповідно, впорядкувати понятійно-категоріальний апарат. Використовувалися також методи формальної й змістовної логіки, зокрема методи аналізу та синтезу, дедукції та індукції, аналогії та узагальнення тощо. **Наукова новизна** статті зумовлюється тим фактом, що вона є дослідженням окремих проблемних питань щодо активів, що можуть бути передані в управління АРМА, крім того, здійснена характеристика таких активів. **Висновки та перспективи подальших досліджень.** Сьогодні на практиці передаються на реалізацію за рішенням суду активи, які не зазначені в Примірному переліку, затвердженому Кабміном. Проте це не є проблемою правозастосування через встановлені Законом дискреційні повноваження АРМА, які полягають у компетенції АРМА самостійно установлювати належність або неналежність активів до видів майна, визначених у Примірному переліку, та залежно від цього визначати з урахуванням принципу верховенства права, який шлях управління активами найбільш ефективний. Задля вирішення проблеми суперечності норм Закону і КПК України пропонується привести у відповідність до норм КПК України та імплементувати до системи кримінального-процесуального законодавства України. Також пропонується закріпити в Законі і КПК України вимоги до активів, що можуть бути передані в управління АРМА, а також вимоги про передачу в управління активів разом із супровідною документацією задля ефективного користування та розпорядження ними. Надалі цікаво було б дослідити судову практику оскарження рішень про передачу активів в управління АРМА. Визначено, що системне тлумачення кримінального процесуального законодавства та практика діяльності АРМА дають змогу виокремити вимоги до активів, що можуть бути передані в управління АРМА.

Ключові слова: *активи, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, АРМА, управління активами, характеристика активів, передача активів в управління АРМА.*

The purpose of the article is to study the assets that can be transferred to the management of ARMA, and the features of management of them. **Research methodology.** The paper uses general scientific and special-scientific methods of cognition, the concrete combination of which is determined by the purpose and objectives of the study. Using the formal-logical method has allowed to define, clarify and supplement the individual concepts of the category and thus to organize the conceptual-categorical apparatus. Methods of formal and logical logic were also used, in particular methods of analysis and synthesis, deduction and induction, analogies and generalizations, and others like that. **The scientific novelty** of the article is due to the fact that it is a study of some problematic issues regarding the assets that can be transferred to the management of ARMA, in addition, the characteristics of such assets are carried out. **Conclusions and perspectives of further research.** To date, in practice, assets that are not listed in the Model List approved by the Cabinet of Ministers are transferred to the court for implementation by

© ЗЕЛЬКІНА Т.Є. – аспірант кафедри кримінального процесу (Національна академія внутрішніх справ)

the court. However, this is not a problem of enforcement due to the discretionary powers of the ARMA established by the law, which consist in the competence of the ARMA to independently establish the affiliation or inadequacy of assets to the types of property specified in the Model List and, depending on this, to determine, taking into account the rule of law, which way the asset management is most effective. In order to resolve the issue of conflict with the norms of the Law and the CPC of Ukraine, it is proposed to bring the CPC of Ukraine into line with the norms of the CPC and implement it in the system of criminal procedural legislation of Ukraine. It is also proposed to consolidate in the Law and the CPC of Ukraine requirements for assets that can be transferred to ARMA management, as well as requirements about transfer to asset management, along with accompanying documentation, for efficient use and disposal. In the future it would be interesting to investigate the judicial practice of appealing decisions on the transfer of assets in the management of ARMA. The systematic interpretation of criminal procedural law and the practice of the ARMA activity allow distinguishing requirements for assets that can be transferred to the management of the ARMA.

Key words: *assets, National Agency of Ukraine on the Detection, Investigation and Management of Assets Received from Corruption and Other Crimes, ARMA, asset management, asset characteristics, asset transfer management ARMA.*

Вступ. Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – Національне агентство або АРМА), є новоствореним органом зі спеціальним статусом, до повноважень якого належить виявлення та розшук активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, а також управління цими активами. Під час реалізації повноважень з управління активами виникають два абсолютно різні види правовідносин, кожен із яких має свою специфіку [17]. Зазначені відносини вимагають комплексного дослідження, оскільки становлять предмет вивчення цивільного права, адміністративного права та кримінального процесуального права. Крім того, це питання мало досліджувалося у вітчизняній науці, тому його актуальність не викликає сумнівів. Актуальність теми посилюється і тим фактом, що питання протидії корупції та економічним злочинам загалом є одним із найвагоміших напрямів сучасної кримінально-правової політики України [16].

Сьогодні в Україні відсутні комплексні дослідження активів, що можуть бути передані в управління АРМА, та особливостей управління ними. Лише Г. Буяджи було проведено цінний порівняльно-правовий аналіз відносин, які виникають під час управління арештованими активами, що здійснюється Національним агентством, та під час їх передачі в управління за договором управління майном. Крім того, ця стаття базується на положеннях міжнародних нормативних актів і чинному законодавстві України, а також матеріалах самого Національного агентства. Водночас актуальним залишається дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження активів, що можуть бути передані в управління АРМА, та особливостей управління ними. Завданнями дослідження є такі: здійснити характеристику активів, що можуть бути передані в управління АРМА; визначити особливості управління такими активами; провести аналіз відносин, які виникають під час управління арештованими активами, що здійснюється Національним агентством, та під час їх передачі в управління за договором управління майном.

Результати дослідження. Правову основу діяльності АРМА становлять Конституція України, міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, Закон України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» (далі – Закон) та інші закони України, а також прийняті відповідно до них інші нормативно-правові акти. Також орієнтирами в роботі АРМА є акти права ЄС, аналітичні матеріали фахових міжнародних організацій.

Питання розшуку, арешту та управління активами, одержаними внаслідок корупційних та інших злочинів, на міжнародному рівні регулюються Конвенцією про відмивання, пошук, арешт і конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом [4], Конвенцією ООН проти корупції [5], Кримінальною конвенцією про боротьбу з корупцією [6], Конвенцією Ради Європи про відмивання, пошук, арешт і конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму [7], Рішенням Ради Європейського Союзу 2007/845/JHA від 6 грудня 2007 р. [1] щодо співпраці між офісами з повернення активів у сфері розшуку та виявлення доходів від злочинів або іншого майна, пов'язаного із злочинами, Директивою ЄС 2014/42/EU «Про замороження і конфіскацію знарядь і доходів від злочинів у Європейському Союзі» від 3 квітня 2014 р. [2].

Зокрема, одним із ключових актів права ЄС у сфері розшуку, арешту та управління активами, одержаними внаслідок корупційних та інших злочинів, є Директива ЄС № 2014/42/EU від 3 квітня 2014 р. [2], яка передбачає необхідність вжиття заходів з ефективного розпорядження активами, на які накладено арешт, а також створення спеціальних інституцій, відповідальних за управління такими активами з метою їх збереження або збереження їхньої вартості. У Директиві зазначається, що з метою ефективного управління є можливість здійснення реалізації активів.

Крім того, «Великою вісімкою» в межах підгрупи з кримінально-правових питань 27 квітня 2005 р. схвалено Кращі практики щодо адміністрування арештованих активів [3]. Як зазначається у відповідних рекомендаціях, вони спрямовані, зокрема, на допомогу державам у збереженні вартості арештованих активів. Г. Буяджи вдало підкреслює, що при цьому однією з ключових рекомендацій є те, що в судовому провадженні відповідно до національного законодавства має бути дозволено продаж активів до винесення остаточного рішення суду по справі та застосування заходів конфіскації або стягнення активів у дохід держави щодо тих активів, які швидко псуються або швидко знижуються у вартості. До таких активів належать, наприклад, судна, літаки, автомобілі, тварини, ферми з вирощуванням сільськогосподарських культур [17, с. 189]. Держава має забезпечити розгляд питання про надання дозволу на продаж до винесення остаточного рішення суду по справі активів, які є надто обтяжливими для управління. Своєю чергою, отримані від реалізації доходи повинні бути збережені відповідно до національного законодавства до винесення остаточного рішення суду та застосування заходів конфіскації або стягнення активів у дохід держави.

Треба зазначити, що на виконання вищевказаних міжнародно-правових актів і рекомендацій було прийнято відповідні нормативно-правові акти та внесено зміни в чинне законодавство України.

Сьогодні особлива увага в науці й правозастосовній практиці України приділяється новому органу, суб'єкту повернення активів, одержаних злочинним шляхом – Національному агентству, яке вже успішно функціонує у сфері управління арештованими або конфіскованими активами у кримінальному провадженні.

Наприклад, звітуючи про виконання відомством функції управління арештованими активами, Голова АРМА повідомив, що на кінець 2018 р. ухвалами слідчих суддів в управління Агентству було передано 646 різноманітних об'єктів, арештованих у межах кримінальних проваджень, з них: 57% – передано в управління за договором, 42% – на різних стадіях опрацювання, 1,24% – реалізовано. Загалом завдяки діяльності управителів до Державного бюджету у 2018 р. безповоротно перераховано 9 020 064,25 грн. Депозитний портфель АРМА на кінець 2018 р. становив більше 150 млн грн у гривневому еквіваленті і представлений був у гривні, доларі та євро. Ці кошти були передані Національному агентству в управління або виручені внаслідок реалізації арештованого майна. На них було нараховано відсотки на понад 16 млн грн. З початку 2019 р. станом на лютий від реалізації арештованих активів АРМА отримано 24 924 770,75 грн. Кошти від реалізації розміщено на депозитному рахунку АРМА у державному банку, на які будуть нараховуватися відсотки за користування банком коштами [18].

На офіційному сайті АРМА розміщений перелік арештованих активів, переданих в управління АРМА, який є систематизованим викладом інформації щодо активів, арештованих у кримінальних провадженнях і переданих в управління АРМА на визначених законом підставах, включно з видом, описом, регіоном знаходження відповідних активів, підставою їх передачі в управління, статусом управління та інших відомостей. Наказом Національного агентства від 5 березня 2019 р. № 109 затверджено Вимоги до змісту Переліку арештованих активів, переданих в управління АРМА [14].

Метою створення переліку арештованих активів, переданих в управління АРМА, є: мотивація бізнесу до співпраці з АРМА; спонукання правоохоронних органів і власників заарештованих активів у кримінальних провадженнях до їх передачі в управління АРМА; підвищення прозорості управління АРМА заарештованими активами; запобігання поширенню неправдивої інформації про АРМА [18]. Перелік підлягає актуалізації раз на календарний місяць та оприлюдненню на офіційному вебсайті АРМА.

Відповідно до даних офіційного сайту АРМА станом на 15 березня 2019 р. перелік арештованих активів, переданих в управління АРМА, загалом становив 726 позицій, із них зокрема: 480 об'єктів нерухомого майна, 4 майнових комплекси, 54 об'єкти рухомого майна, 110 транспортних засобів, 59 позицій майна, що засвідчує корпоративні права, 1 майнове та інші права, 18 – грошові кошти. До топ-5 регіонів України, де розташовані арештовані активи, належать Чернігівська, Одеська, Київська, Харківська та Сумська області [18].

Станом на 29 березня 2019 р. перелік арештованих активів, переданих в управління АРМА, вже становив 866 позицій, станом на 26 квітня 2019 р. – 989 позицій, згідно з даними станом на 31 травня 2019 р. – 1443, що свідчить про так звану популярність, дієвість і швидко зростаюче навантаження обсягу діяльності АРМА з управління арештованими активами.

Проаналізувавши зазначений перелік, можна зробити висновок, що на практиці передаються на реалізацію за рішенням суду, наприклад, майнові комплекси, зокрема об'єкти нерухомого майна, тобто активи, які не зазначені в Примірному переліку, затвердженому Кабміном. Наприклад, нерухоме майно, а саме нежитлова восьмиповерхова будівля, загальною площею 1 547 кв. м, передано для реалізації ухвалою слідчого судді Шевченківського районного суду м. Києва від 4 грудня 2018 р. у справі № 761/46066/18.

Проте, на мою думку, це не є проблемою правозастосування взагалі. По-перше, Примірний перелік не є вичерпним.

По-друге, як уже зазначалося, відповідно до ч. 1 ст. 21 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» [8] управління рухомим і нерухомим майном, цінними паперами, майновими та іншими правами здійснюється АРМА шляхом реалізації відповідних активів або передачі їх в управління (за договором).

Отже, у цьому положенні Закону встановлено дискреційні повноваження АРМА, які полягають у компетенції АРМА самостійно установлювати належність або неналежність активів до видів майна, визначених у Примірному переліку, та залежно від цього визначати з урахуванням принципу верховенства права, який шлях управління активами найбільш ефективний, тобто дає змогу забезпечувати збереження вартості активів, а також її збільшувати (за можливості). Це право зумовлене функцією АРМА щодо організації заходів з управління активами, що встановлено п. 4 ч. 1 ст. 9 Закону. Також це повноваження прямо передбачено пп. 15 п. 4 Положення Про АРМА [9], згідно з яким АРМА приймає рішення щодо визначення шляху управління активом (реалізацією відповідного активу, передачею його в управління за договором або в інший спосіб, визначений законом) із метою здійснення управління на умовах ефективності, а також збереження та збільшення економічної вартості активу.

Згідно з положеннями Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № R (80)2 щодо здійснення адміністративними органами влади дискреційних повноважень, прийнятої Комітетом міністрів 11 березня 1980 р., під дискреційними повноваженнями слід розуміти повноваження, які адміністративний орган, приймаючи рішення, може здійснювати з певною свободою розсуду, тобто коли такий орган може обирати з кількох юридично допустимих рішень те, яке він уважає найкращим за таких обставин. АРМА під час виконання відповідного судового рішення має керуватися нормами Закону з урахуванням того, що ним має бути забезпечено виконання цього судового рішення таким шляхом (реалізація чи управління за договором), за якого буде максимально досягнуто мети управління, вказаної в Законі. Адже мета є першочерговою, а похідними від неї – шляхи досягнення [15].

Тобто під час виконання такого судового рішення з метою досягнення зазначеної в Законі мети управління АРМА має право самостійно на власний розсуд обирати шлях управління активом (реалізація або передача в управління за договором), тобто діяти у межах своєї дискреції.

Це підтверджується судовою практикою. Наприклад, ухвалою слідчого судді Дніпровського районного суду м. Києва від 15 червня 2018 р. у справі № 755/16396/16-к визначено, що під час виконання судового рішення АРМА має можливість як користуватися порядком, вказаним в ухвалі суду, так і діяти у межах своїх повноважень, прямо визначених Законом, тобто у межах дискреції.

Упродовж 2018 р. дії та рішення АРМА оскаржувалися в понад 90 судових провадженнях (адміністративних, господарських, цивільних), в жодному з яких не було встановлено порушень законодавства. Із них у 9 випадках судами застосовувались заходи забезпечення позову шляхом заборони управління активами, 7 разів за такими заборонами АРМА було доведено їхню незаконність, і вони були скасовані судами апеляційної інстанції, 2 справи щодо суддів, які постановили заборонити вчиняти дії з управління активами, детективами НАБУ внесено відомості в Єдиний реєстр досудових розслідувань щодо винесення завідомо неправосудного рішення.

Серед найбільших активів, переданих АРМА в управління управителям на підставі договорів, – Новороздільська та Новояворівська ТЕЦи у Львівській області, 4 поверхи в БЦ «Гулівер», понад 100 об'єктів нерухомості у 18 обласних центрах України, які належать групі компаній «АІС», Одеський ЦУМ та готель «Чорне море» в м. Одесі.

У 2018 р. АРМА на конкурсних засадах обрано два реалізатори арештованих активів – ДП «СЕТАМ» та Українську універсальну біржу. У 2018 р. реалізовано: ДП «СЕТАМ» – автомобіль Lexus RX350 та 134 тонни кукурудзи; Українською універсальною біржею – 2 автомобілі Renault Dokker та 4 Toyota Camry.

АРМА є відповідальним за збереження активів резиденції «Межигір'я» на підставі відповідних ухвал Печерського районного суду м. Києва від 29 травня 2018 р. № 757/25776/18-к та від 6 червня 2018 р. № 757/27722/18-к. Конкурс управителя арештованими активами у вигляді корпоративних прав ТОВ «Танталіт», нерухомого та рухомого майна, розташованого у с. Нові Петрівці Вишгородського району Київської області (резиденції «МЕЖИГІР'Я») завершився 29 травня 2019 р. Проте аналіз повідомлень у ЗМІ свідчить, що окремі журналісти, активісти та громадська рада при АРМА не підтримують рішення Тендерного комітету АРМА та закликають останнє до скасування результатів конкурсу і оголошення нового відбору управителя. Конкурсний відбір управителя активами резиденції «МЕЖИГІР'Я» триває понад пів року. АРМА 5 разів продовжувало строки відбору, запрошувало долучитись до конкурсу громадськість, активістів, бізнес, усіх охочих. ДБР внесло відомості в Єдиний реєстр досудових розслідувань щодо можливої службової недбалості службовців АРМА в затягуванні цього конкурсного відбору. Але, за законодавством України, Тендерний комітет АРМА не має права скасувати результати конкурсу на підставі незгоди з його результатами журналістів чи рекомендації громадської ради. Наразі питання подальшої долі резиденції «МЕЖИГІР'Я» вирішується.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» [8], управління активами – діяльність із володіння, користування та/або розпорядження активами, тобто забезпечення збереження активів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, та їхньої економічної вартості або реалізація таких активів чи передача їх в управління відповідно до цього Закону, а також реалізація активів, конфіскованих під час кримінального провадження.

Як слушно зазначає Г. Буяджи, за результатами аналізу особливостей відносин, що виникають під час управління арештованими активами безпосередньо Національним агентством, а також відносин, що виникають під час передачі арештованих активів до управителя на підставі договору управління майном, виявлено, що ці відносини, хоча й мають спільні риси, однак різняться за правовою природою (перші є публічно-правовими відносинами, другі – приватноправовими з елементами публічно-правових) [17, с. 187].

В обох видах відносин Національне агентство виступає у ролі квазівласника арештованого майна. Відносини управління, суб'єктом яких є Національне агентство, існують у двох різних формах, виникають почергово та з різних підстав – на підставі ухвали суду та на підставі відповідного договору управління. Хоча вони і мають спільні риси, проте відрізняються за своєю правовою природою, підставами виникнення та припинення, колом суб'єктів, а також титулом і змістом повноважень щодо переданого майна. Після винесення ухвали слідчим суддею (судом) і передачі майна Національне агентство стає управителем. Надалі воно може або безпосередньо управляти переданим майном, або укласти договір управління, у якому АРМА діє як установник. В обох видах відносин зазначений орган виступає у ролі квазівласника арештованого майна.

Тобто є дві групи прав управління арештованим майном: перша група таких прав належить АРМА, друга – управителеві за договором управління. Специфіка обох груп прав полягає в тому, що вони строкові та цільові. Строк дії управління за Спеціальним законом безпосередньо залежить від строку дії арешту у кримінальному провадженні чи існування самого кримінального провадження. Із припиненням арешту чи закриттям кримінального провадження припиняється і дія управління арештованим майном. Тому строк дії таких прав управління невизначений і залежить від моменту настання у часі обставини (припинення дії арешту чи самого кримінального провадження), настання якої не охоплюється компетенцією АРМА чи залучених ним третіх осіб.

Отже, варто погодитися з Г. Буяджи, що управління активами, що здійснюється Національним агентством, – це професійна строкова діяльність із володіння, користування та (або) розпорядження активами, арештованими у кримінальному провадженні, яка здійснюється на підставі відповідної ухвали слідчого судді або суду з метою збереження або збільшення їхньої економічної вартості та подальшої реалізації на користь держави, або повернення власникові [17, с. 187]. Причому права АРМА з управління арештованими активами мають пріоритет над правами власника.

Положення Закону визначають порядок управління так, що АРМА самостійно не здійснює безпосереднього управління арештованими активами. Безпосереднє управління арештованим активом здійснює відібраний за конкурсом управитель на підставі договору управління. Безпосередню реалізацію такого майна здійснює відібраний за конкурсом реалізатор. Якщо йдеться про грошові кошти і банківські метали, безпосереднє управління такими активами здійснює банк (ст. 20 Закону). Відповідно, права АРМА з управління арештованим майном є правами з організації управління такими активами.

Тобто права АРМА з управління арештованим майном охоплюють права володіння, користування та/або розпорядження активами, але у такий спосіб, щоб забезпечити подальше безпосереднє управління ними спеціальними суб'єктами – управителем, реалізатором, банком.

Важливим є питання характеристики активів, що можуть бути передані в управління АРМА. Відповідно до Методичних рекомендацій, затверджених Наказом Національного агентства від 29 листопада 2018 р. № 343 [15], будь-який арештований у кримінальному провадженні актив може бути переданий в управління АРМА, якщо він відповідає встановленим Законом і КПК України вимогам, незалежно від типу і виду такого активу (транспортні засоби, рухоме майно, нерухомість, працюючі підприємства, цілісні майнові комплекси, кошти, цінні папери, всі види енергії, корпоративні права тощо).

Проте системне тлумачення кримінального процесуального законодавства та практика діяльності АРМА дають змогу виокремити такі вимоги до активів, що можуть бути передані в управління АРМА:

1) будь-яке майно має бути арештоване у кримінальному провадженні, відкритому в Україні, водночас арешт може бути накладено з будь-якою метою, передбаченою ст. 170 КПК України, окрім забезпечення цивільного позову (цей виняток не застосовується, якщо арешт накладено для забезпечення цивільного позову, пред'явленого в інтересах Держави Україна);

2) арешт має передбачати заборону розпорядження (обов'язково) або користування майном (бажано). На практиці організація заходів з управління активами може бути ускладнена, якщо арешт не передбачає заборони користування майном;

3) сукупна вартість активів, що передаються в управління АРМА на одній правовій підставі, має становити понад 200 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Закон із цього питання містить вимогу щодо мінімальної межі вартості таких активів у понад 200 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня відповідного року, а КПК України – у понад 200 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Водночас в Україні розмір прожиткового мінімуму зазвичай менший від розміру мінімальної заробітної плати.

Отже, виникає конкуренція норм Закону і КПК України. На практиці ця конкуренція вирішується на користь норм КПК України, адже, загалом, передача активу в управління відбувається в межах кримінального процесу, тобто сама процедура такої передачі встановлена у КПК України, а не у Законі. Ба більше, за своєю правовою природою управління арештованим майном має на меті досягнення цілей арешту майна як заходу забезпечення кримінального провадження.

Дискусійним залишається питання, чи є Закон частиною кримінального процесуального законодавства України, незважаючи на наявні в ньому норми про переважну силу його положень над положеннями інших актів законодавства у разі суперечності. На мою думку, для вирішення цієї проблеми Закон необхідно привести у відповідність до норм КПК України та імплементувати до системи кримінального процесуального законодавства України.

4) активи мають бути визнані речовими доказами. Така вимога передбачена КПК України, хоча її і немає у Законі, а отже, вона обов'язкова до виконання;

5) передача активів в управління не має завдавати шкоди кримінальному провадженню. Така вимога також передбачена КПК України, хоча її і немає в Законі, а отже, вона обов'язкова до виконання [15]. Але така вимога КПК України надає повноваження органу досудового розслідування чи процесуального керівництва в кожному конкретному випадку зважувати, чи завдаватиме факт передачі активу в управління шкоди кримінальному провадженню чи ні.

На жаль, ні Закон, ні КПК України не містять вимоги про передачу в управління активів разом із супровідною документацією, що вимагається для ефективного користування та розпорядження ними згідно з вимогами чинного законодавства. Але на практиці АРМА завжди зацікавлене в одержанні від органів досудового розслідування та органів прокуратури якомога більш комплексної інформації, документації, що стосується переданих в управління активів, адже від якості та повноти таких відомостей безпосередньо залежить оперативність організації заходів з управління активами. Зокрема, йдеться про таке: опис ідентифікаційних даних, харак-

теристик і властивостей активу; правовстановлюючі документи на актив; визначення кола осіб, яким належать майнові права щодо активу, підстав виникнення таких майнових прав; визначення кола судових спорів, інших обтяжень юридичного, економічного чи фактичного характеру, наявних щодо активу; будь-яких інших відомостей, що мають значення для цілей досягнення мети управління – збереження чи збільшення вартості активу [15].

Враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що проблематика передачі активів в управління АРМА полягає у тому, що значна частина зазначеного майна немає належної ідентифікуючої, розрізняльної інформації (передавалася в управління без зазначення його характеристик, властивостей тощо). А статистика свідчить про існування тенденції до збільшення обсягів активів, які будуть передаватися в управління АРМА в найближчому майбутньому.

Відповідно до ч. 4 ст. 21 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» [8] майно, зокрема, у вигляді предметів чи великих партій товарів, зберігання якого через громіздкість або з інших причин неможливе без зайвих труднощів, або витрати із забезпечення спеціальних умов зберігання якого чи управління яким співмірні з його вартістю, або яке швидко втрачає свою вартість, а також майно у вигляді товарів або продукції, що піддаються швидкому псуванню, підлягає реалізації за цінами щонайменш не нижче ринкових.

Постановою Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 685 затверджено Примірний перелік майна, зокрема, у вигляді предметів чи великих партій товарів, зберігання якого через громіздкість або з інших причин неможливе без зайвих труднощів, або витрати на забезпечення спеціальних умов зберігання якого чи управління яким співмірні з його вартістю, або яке швидко втрачає свою вартість, а також майна у вигляді товарів або продукції, що піддаються швидкому псуванню, що підлягає реалізації (далі – Примірний перелік) [12].

Нині прийнято нормативно-правовий акт, який регулює питання щодо управління арештованими транспортними засобами, проте він ще не набрав чинності. Це – постанова КМУ «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» [13] з метою врегулювання деяких питань щодо управління арештованими транспортними засобами. Постанову підготовлено АРМА з метою реалізації положень ч. ч. 1–5 ст. 21 Закону та п. 22 Порядку реалізації арештованих активів на електронних торгах, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2017 р. № 719. Контроль за ефективністю управління переданими активами АРМА здійснює періодично (не менше ніж один раз на місяць) [11].

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що однією з функцій Національного агентства, а саме управління арештованим майном, є вдала імплементація відповідних практик ЄС у законодавство України. Ця функція є не просто черговою регуляторною діяльністю держави, вона створює принципово новий механізм державно-приватного партнерства, аналогій якому в Україні не було, та має наслідком появу нового ринку послуг управління арештованим майном і ринку арештованого (але не конфіскованого) майна.

Управління здійснюється шляхом прийняття активів на збереження, здійснення контролю за збереженням активів, на яке накладено арешт, або за додержанням власником активів відповідних обмежень чи заборон, встановлених ухвалою слідчого судді або суду щодо арештованих активів. Також Національне агентство здійснює управління конфіскованими активами (згідно із судовими рішеннями про конфіскацію, спеціальну конфіскацію, задоволення позовів на користь держави у кримінальних провадженнях).

Відповідно до ч. 1 ст. 21 Закону управління рухомим і нерухомим майном, цінними паперами, майновими та іншими правами здійснюється АРМА шляхом реалізації відповідних активів або передачі їх в управління (за договором).

Отже, у цьому положенні Закону встановлено дискреційні повноваження АРМА, які полягають у компетенції АРМА самостійно установлювати належність або неналежність активів до видів майна, визначених у Примірному переліку, та залежно від цього визначати з урахуванням принципу верховенства права, який шлях управління активами найбільш ефективний, тобто дає змогу забезпечувати збереження вартості активів, а також її збільшувати (за можливості). Це право зумовлене функцією АРМА щодо організації заходів з управління активами, що встановлено п. 4 ч. 1 ст. 9 Закону. Також це повноваження прямо передбачено пп. 15 п. 4 Положення Про АРМА, згідно з яким АРМА приймає рішення щодо визначення шляху управління активом (реалізацією відповідного активу, передачею його в управління за договором або в інший спосіб, визначений законом) з метою здійснення управління на умовах ефективності, а також збереження та збільшення економічної вартості активу.

Практика передання активів в управління АРМА та практика оскарження відповідних судових рішень свідчить, що під час розгляду питання про передачу активу в управління у відповідній ухвалі слідчим суддею чи судом має бути розглянуто і встановлено питання відповідності майна вимогам до активів, що можуть бути передані в управління АРМА, а також дотримання процедурних питань передачі такого майна в управління.

Реалізація активів здійснюється АРМА на прилюдних торгах (аукціонах) та/або електронних торгах. Держава несе відповідальність за втрату (нестачу) або пошкодження активів, прийнятих на зберігання Національним агентством, незалежно від його вини. Позитивною практикою також є те, що АРМА формує та веде Єдиний державний реєстр активів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, який є відкритим і розміщений на його офіційному вебсайті.

Наукова новизна дослідження визначається тим, що у статті виокремлюють деякі проблемні питання щодо активів, що можуть бути передані в управління АРМА, здійснено характеристику таких активів.

Список використаних джерел:

1. Council Decision 2007/845/JHA of 6 December 2007 concerning cooperation between Asset Recovery Offices of the Member States in the field of tracing and identification of proceeds from, or other property related to, crime. URL: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32007D0845.

2. Directive 2014/42/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 on the freezing and confiscation of instrumentalities and proceeds of crime in the European Union. URL: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0042.

3. G8 Best Practices for the Administration of Seized Assets. URL: http://docplayer.net/16960901-G8-best-practices-for-the-administration-of-seizedassets.html.

4. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочин ним шляхом : міжнар. док. від 8 листопада 1990 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_029/conv.

5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : міжнар. док. від 31 жовтня 2003 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_c16/conv.

6. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) : міжнар. док. від 27 січня 1999 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_101/conv.

7. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму : міжнар. док. від 16 травня 2005 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_948/conv.

8. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : Закон України від 10 листопада 2015 р. № 772-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 2016. № 1. Ст.2

9. Положення про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : Постанова КМУ України від 11 липня 2018 р. № 613. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/613-2018-%D0%BF?lang=ru.

10. Про відбір на конкурсних засадах юридичних осіб, які здійснюють реалізацію арештованих активів : Постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р. № 558. URL: https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/558-2017-%D0%BF.

11. Порядок здійснення контролю за ефективністю управління активами : затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 351. URL: https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/351-2018-%D0%BF.

12. Примірний перелік майна, в тому числі у вигляді предметів чи великих партій товарів, зберігання якого через громіздкість або з інших причин неможливе без зайвих труднощів, або витрати на забезпечення спеціальних умов, зберігання якого чи управління яким співмірні з його вартістю, або яке швидко втрачає свою вартість, а також майна у вигляді товарів або продукції, що піддаються швидкому псуванню, що підлягає реалізації : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 685. URL: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/685-2017-%D0%BF.

13. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 р. № 46. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/46-2019-%D0%BF.

14. Вимоги до змісту Переліку арештованих активів, переданих в управління АРМА : Наказ Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержа-

ними від корупційних та інших злочинів від 5 березня 2019 р. № 109. URL: https://arma.gov.ua/files/general/2019/03/21/20190321100642-99.pdf.

15. Методичні рекомендації: «Настанови з управління арештованим майном», затверджені Наказом Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів від 29 листопада 2018 р. № 343. Київ : ВАІТЕ, 2019. 208 с. URL: https://arma.gov.ua/files/general/2019/03/18/20190318181722-40.pdf.

16. Білецький А.В. Досвід участі громадськості у заходах щодо запобігання корупційній злочинності в Україні. *Проблеми законності*. 2017. Вип. 136. С. 225–235. DOI: 10.21564/2414-990x.136.93223.

17. Буяджи Г. Особливості управління майном Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. *Право України*. 2018. С. 185–198. DOI: 10.33498/louu-2018-02-185.

18. Офіційний сайт Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. URL: https://arma.gov.ua/files/general/2019/03/20/20190320070715-54.pdf.

УДК 343.01
DOI https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-1.39

КВЯТКІВСЬКИЙ Ю.В.

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ

У статті наголошено, що перша з чинних проблем законодавчої регламентації виконання покарання на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей полягає в тому, що вітчизняне кримінально-виконавче законодавство на цих територіях не використовується окупаційною владою. Натомість окупантами застосовується або власне законодавство, яке не породжує жодних правових наслідків на території України, або ж українське кримінально-виконавче законодавство, яке вже втратило чинність. З'ясовано, що законодавча регламентація виконання покарання на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей передусім зумовлена тим, що сьогодні законодавство в зазначеній сфері, по суті, відсутнє. Нормативно-правові передумови функціонування пенітенціарної системи на окупованих територіях становлять, по суті, ті ж самі нормативно-правові акти, що і на територіях, які перебувають під контролем України. Зроблено висновок, що сьогодні актуальними проблемами законодавчої регламентації виконання покарання на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей є такі: вітчизняне кримінально-виконавче законодавство на окупованих територіях Донецької та Луганської областей не використовується окупаційною владою, а при цьому окупантами застосовується або власне законодавство, яке не породжує жодних правових наслідків на території України, або ж українське кримінально-виконавче законодавство, яке вже втратило чинність; чинний Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 р. № 1129-IV не зазнавав змін із початку збройної агресії; відсутнє спеціальне законодавство, яке урегульовує правовий статус осіб, залишених в установах виконання покарань на непідконтрольній уряду території, або які відбули покарання в окупованих пенітенціарних закладах. Вирішення цих проблем можливе такими шляхами: поверненням під контроль України окупова-

© КВЯТКІВСЬКИЙ Ю.В. – прокурор (Прокуратура Львівської області)